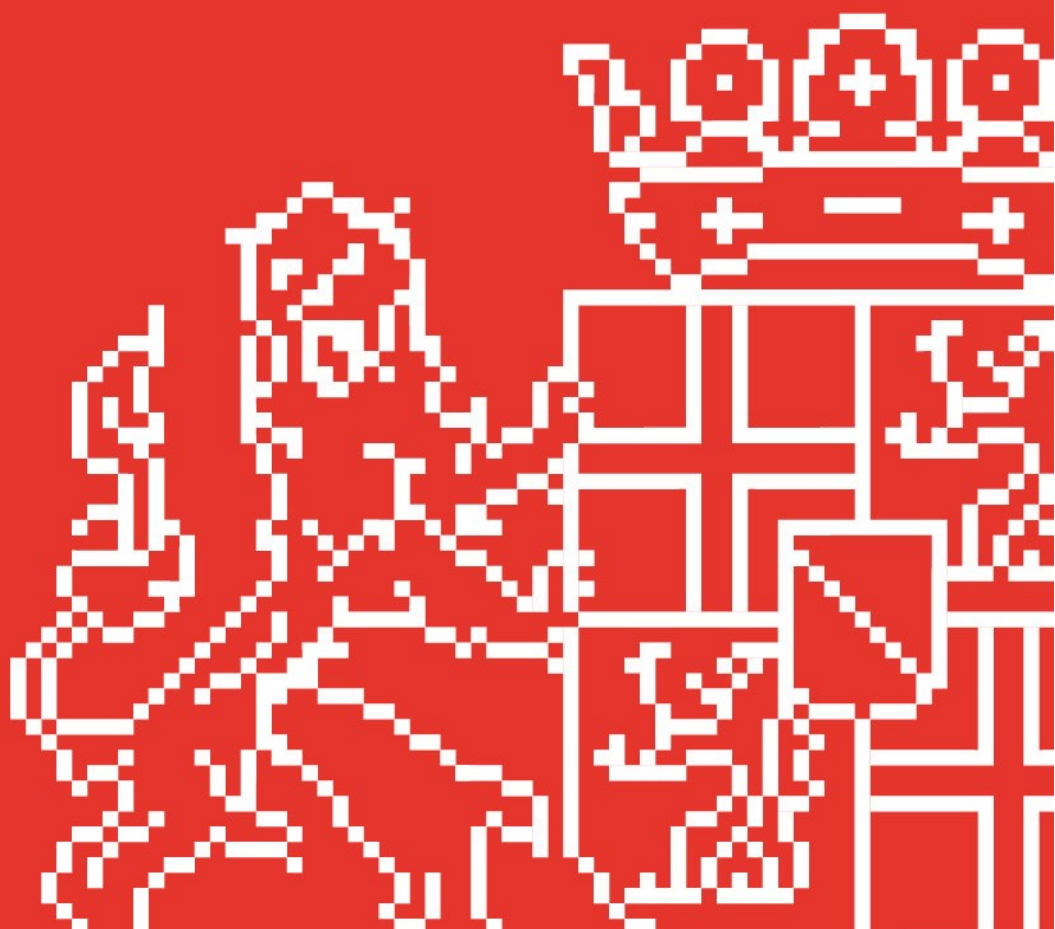

Beheerrichtlijnen natuurbeheertypen

Publicatiedatum 15 maart 2019
Referentienummer 81FC047A

Beheerrichtlijnen natuurbeheertypen

Inhoud

Inleiding.....	3
Samenvatting: beheerbepalingen per natuurbeheertype	4
Moeras (N05.01)	8
Droge heide (N07.01).....	10
Nat schraalland (N10.01)	12
Vochtig hooiland (N10.02).....	14
Droog schraalland (N11.01)	16
Kruiden- en faunarijk grasland (met een goede biotische kwaliteit) (N12.02).....	18
Glanshaverhooiland (N12.03).....	21
Kruiden- en faunarijke akker (N12.05).....	23
Vochtig weidevogelgrasland (N13.01).....	25

Inleiding

De verschillende typen natuur die in het natuurbeleid worden onderscheiden zijn beschreven in de landelijke Index Natuurbeheer (<https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/>). Aanvankelijk werd er in de Index weinig aandacht besteed aan de manier waarop de beschreven beheertypen worden beheerd en ingericht. Dat leidde soms tot onduidelijkheid bij (kandidaat-) natuurbeheerders en andere betrokkenen bij het natuurbeleid. Bijvoorbeeld over de vraag of en wanneer natuurgraslanden wel of niet bemest of beweid mogen worden. Daarom heeft de provincie Utrecht beheerrichtlijnen opgesteld. De beheerrichtlijnen beschrijven het beheer volgens de op dit moment gangbare opvattingen.

Bij de functieverandering van landbouw naar natuur wordt een kwalitatieve verplichting gevestigd. Hierin staat dat er geen handelingen mogen verricht die het natuurdoel schaden. Om dit te concretiseren worden de beheerrichtlijnen als bijlage aan de kwalitatieve verplichting toegevoegd. Zo is duidelijk waaraan eigenaren en hun opvolgers zich verbinden. De provincie gebruikt de beheerrichtlijnen, ook waar deze in oudere kwalitatieve verplichtingen ontbreken, bij het toetsen van de naleving van de kwalitatieve verplichtingen.

Het subsidiestelsel voor natuurbeheer schrijft meestal niet voor wat een beheerder moet doen of laten om beheersubsidie te krijgen, anders dan "het natuurbeheertype in stand houden". In voorkomende gevallen worden de beheerrichtlijnen door de provincie als hulpmiddel gebruikt om te kunnen vaststellen of aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan.

Samenvatting: beheerbepalingen per natuurbeheertype

De beheerbepalingen worden opgenomen in kwalitatieve verplichtingen natuur

Natuurbeheertype	Ontwikkeling	Instandhouding
N05.01 Moeras	n.v.t.	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden Dulden: <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen
N06.04 Vochtige heide	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden Dulden: <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het (omliggende) natuurterrein in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden Dulden: <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het (omliggende) natuurterrein in stand te houden of te verhogen
N07.01 Droge heide	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde en intensieve begrazing ter bestrijding van boomopslag- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden

N10.01 Nat schraalland	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden <p>Dulden:</p> <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden <p>Dulden:</p> <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen
N10.02 Vochtig hooiland	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden tussen 1 april en 1 september- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden <p>Dulden:</p> <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden tussen 1 april en 1 september- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden <p>Dulden:</p> <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen
N11.01 Droog schraalland	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden tussen 1 april en 1 september- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde- Bijvoeren <p>- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden</p>
N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland met een goede biotische kwaliteit	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden tussen 1 april en 1 september- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden <p>Dulden:</p> <ul style="list-style-type: none">- In vochtige situaties: een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	<p>In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde- Bijvoeren <p>- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden</p> <p>Dulden:</p> <ul style="list-style-type: none">- In vochtige situaties: een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en

		eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen
N12.03 Glanshaverhooiland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden tussen 1 april en 1 september- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden tussen 15 mei en 1 september- Bijvoeren- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde na de oogst- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten, met uitzondering van bemesten met minder dan 5 ton ruige mest per ha per jaar indien noodzakelijk voor het graangewas of waardevolle akkerkruiden- Beweiden, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde na de oogst- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden
N12.06 Ruigteveld	n.v.t.	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden met meer dan 0,5 GVE per ha op enig moment- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden Dulden: <ul style="list-style-type: none">- In vochtige situaties: een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen
N13.01 Vochtig weidevogelgrasland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten- Beweiden op meer dan 33% van de oppervlakte op enig moment tussen 1 maart en 1 augustus- Maaien en bewerken tussen 1 januari en 15 juni op meer dan 25% van de oppervlakte- Beweiden met meer dan 2,0 GVE per ha op enig moment- Bijvoeren- Beweiden of maaien zonder nestbescherming <ul style="list-style-type: none">- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden Dulden: <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: <ul style="list-style-type: none">- Bemesten, met uitzondering van bemesten met minder dan 5 ton ruige mest per ha per jaar indien noodzakelijk om het bodemleven op peil te houden- Beweiden op meer dan 25% van de oppervlakte op enig moment tussen 1 maart en 1 augustus- Maaien en bewerken tussen 1 januari en 15 juni op meer dan 25% van de oppervlakte- Beweiden met meer dan 2,0 GVE per ha op enig moment- Bijvoeren- Beweiden of maaien zonder nestbescherming <ul style="list-style-type: none">- Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden Dulden: <ul style="list-style-type: none">- Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende

		natuurterreinen in stand te houden of te verhogen
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos N14.02 Hoog- en laagveenbos N14.03 Haagbeuken en essenbos N15.02 Dennen-, eiken en beukenbos	n.v.t.	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden - Gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden, behalve bij bestrijding van ongewenste houtsoorten (Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier) middels een stobbenbehandeling. Dulden: - Bij vochtige bossen: een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen

Definities in kwalitatieve verplichtingen:*d. Bemesten*

Verrijking van de grond met kunstmest dan wel organische mest, met inbegrip van compost.

e. Beweiden

Vee, waaronder ook begrepen paarden, laten grazen op een grasland.

f. Bijvoeren

Het verstrekken van voer aan vee dat in het natuurterrein loopt.

g. Gescheperde schaapskudde

Rondtrekkende schaapskudde die niet permanent op een plaats graast en die gehoed wordt door een herder met één of meer honden.

Moeras (N05.01)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Moerassen komen voor op de overgang van zoet water naar land. Het lage deel van Nederland is vrijwel volledig ontstaan als moeras. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de laaggelegen veen- en kleigebieden van Nederland. Moeras ontstaat in stilstaand voedselrijk, zoet water achter de duinen, in overstromingsvlakten van rivieren en beken of in kwelgebieden langs de randen van de zandgronden en in beekdalen. De bodems zijn zeer nat, voedselrijk en matig zuur tot neutraal.

Typische moerasplanten zijn hoge grassen als riet en rietgras, grote zeggen, biesen en galigaan. Moeras is van groot belang voor vogels, libellen, vissen, amfibieën en enkele zoogdieren als bever, otter, noordse woelmuis en waterspitsmuis. Moeras omvat open begroeiingen van riet, lisdodde en biesen in water; rietlanden en rietruigten. Hierin weerspiegelt zich de overgang van water naar land. Aan de waterkant vormen losgeslagen planten drijftillen met waterscheerling, zeggen, galigaan en slangenwortel. Het rietland kan vrij open zijn met poeltjes waarin waterplanten groeien, kruidenrijk met diverse orchideeën en blauwe knoop of mosrijk met blad- en levermossen of al ouder met hoog opgaand riet die geleidelijk overgaan in ruigten met moerasspirea of poelruit. Door de grote stapeling van organisch materiaal in oude rietlanden en ruigten kunnen deze vegetaties (tijdelijk) overgaan in een grasrijke vegetatie. De kruidenrijke of mosrijke fase met vrij open riet kan duiden op een wat lagere voedselrijkdom in combinatie met matig zure omstandigheden. In dit milieu kunnen veenmossen zich vestigen.

Afbakening

- Het beheertype moeras omvat verlandingsvegetaties zoals riet- en biesenvegetaties, natte ruigte en grote zeggenvegetaties.
- Moeras kan tot 20% uit open water bestaan en tot 10% uit struweel.
- De gemiddelde grondwaterstand in het najaar zakt maximaal tot 40 cm onder het maaiveld, behoudens eventuele periodieke droogteperioden.
- In de nattere delen varieert de grondwaterstand tussen 0 en -20 cm (20 cm boven maaiveld).

Inrichting

Het waterpeil in moeras moet natuurlijk fluctueren: 's zomers laag, 's winters hoog. Een moeras mag periodiek (eens per drie á vier jaar) bijna helemaal droogvallen: dat is goed voor de kieming van moerasplanten. Een gangbaar agrarisch grasland zal in de meeste gevallen moeten worden afgegraven om de vereiste nattigheid te krijgen, en ook om voldoende variatie in nattigheid te krijgen. In polders kan soms volstaan worden met het leggen van een dijkje. Daarbinnen wordt minder water weggepompt of wordt juist water ingepompt.

Vernatting van zwaar bemeste bovengrond (dus zonder afgraven) vormt een risico voor de waterkwaliteit. De vernatting zorgt ervoor dat fosfaten vrij komen van de bodem, wat tot zeer voedselrijk water kan leiden ("groene soep"). Vernatting van voormalige landbouwgrond moet daarom altijd voorafgegaan worden door deskundig bodemonderzoek.

Een bijzondere vorm van inrichting is de (tijdelijke) teelt van lisdodde. Deze plant trekt veel fosfaat uit de bodem, die afgevoerd wordt als de planten worden geoogst. Hier is nog weinig ervaring mee.

Beheer

Het beheer heeft tot doel een voldoende afwisseling van open water en vochtige en natte moerasvegetaties in stand te houden. Het regelen van de waterstand is de belangrijkste beheermaatregel. Hiermee kan de vegetatieontwikkeling gestuurd worden. In het voorjaar moeten de waterstanden, eventueel kunstmatig, hoog gehouden worden, zodat het riet met de voeten in het water staat ("waterriet"). Naar de zomer kan een rietveld licht uitdrogen en eventueel eens in de zoveel jaar droogvallen, waardoor moerasplanten zich kunnen vestigen. Overstroming (inundatie) in de zomer is ongewenst.

Een moeras heeft de neiging dicht te groeien met bomen, vooral op de grens van water en land en daarboven. Zonder ingrijpen ontstaat een nat bos. Plekken met boomopslag moeten periodiek gemaaid worden, minimaal eens per drie jaar. Incidentele boomopslag moet handmatig uitgetrokken of afgezaagd worden. Afhankelijk van de afmeting van het moeras kan een groepje wilgenstruiken of een elzenboom gespaard worden.

Een goed rietland voor vogels mag jaarlijks slechts voor de helft worden gemaaid. Het maaisel wordt afgevoerd. Zo blijft het riet vitaal. In het oude riet van vorig jaar kunnen rietvogels in het voorjaar hun nest bouwen, terwijl de andere helft nog helemaal moet opkomen. De begaanbaarheid is afhankelijk van voldoende vorst. Lichte machines of machines op rupsbanden zijn meestal noodzakelijk.

Alternatief is om in de winter de waterstand tijdelijk beneden het maaiveld te laten zakken, waarna na het maaien de waterstand ruim voor het voorjaar (in februari) weer opgezet wordt tot in het maaiveld. Ondanks het maaien en afvoeren zal een rietland zichzelf langzaam aan ophogen. In dat geval moet het uitgekraab worden: de dikke halfverteerde laag met bladafval moet machinaal verwijderd worden. Dit komt de vitaliteit van het riet enorm ten goede.

Er zijn ook rietlanden die juist botanisch interessant zijn. Deze moeten jaarlijks in de nazomer, als het blad nog aan het riet zit, gemaaid (en afgevoerd) worden.

Tot 20% van een moeras bestaat uit open water. Soms zorgen ganzen er voor dat het open water in stand blijft, anders groeit het water geleidelijk dicht door verlanding. Het maaien en afvoeren van delen van de vegetatie en periodieke droogval kan dit vertragen. Uiteindelijk is het nodig om weer een stuk water open te graven.

Richtlijnen inrichting en instandhoudingsbeheer Moeras (N05.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond en/of aanleggen ringdijkje
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil

Beheer:

- Natuurlijk peilbeheer handhaven (hoge waterstanden in de winter en lagere in de zomer)
- Boomopslag verwijderen
- Bij verruiging maaien en maaisel afvoeren
- Uitkrabben strooisellaag indien nodig
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Droge heide (N07.01)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Droge heide omvat zowel heiden, struwelen, kleine open zandige plekken en grazige vegetaties op basenarme zand- en leemgronden. Het beheertype komt voor op de drogere delen van de hogere zandgronden, met name in Midden Nederland en soms op rivierduinen. De vegetatie wordt gekenmerkt door dwergstruiken, struikheide is meestal de dominante soort.

Op ongestoorde bodems kunnen bosbessoorten en kraaiheide een hoge presentie bereiken, open plekken bevatten veel korstmossen. Soms overheersen grassen als bochtige smele of struiken als jeneverbes, brem en braamsoorten. Op iets lemiger plaatsen zijn vaak ook soorten van heischrale graslanden aanwezig.

Variatie in vegetatiestructuur is van groot belang voor warmteminnende diersoorten zoals adder en zandhagedis en veel insecten zoals het heideblauwtje en de bruine vuurvlieder. Het gaat om een afwisseling van jonge heide, oude heide, (plaatselijk) struweel en verspreide bomen, open zandige delen en (plaatselijk) dominantie van grassoorten. Ook soorten van meer besloten landschappen als nachtzwaluw en draaihals kunnen voorkomen.

Afbakening

- Het beheertype Droge heide bestaat voor tenminste 60% uit vegetaties gedomineerd door dwergstruiken, bochtige smele of pijpenstrootje.
- Jeneverbesstruwelen en bremstruwelen kunnen onderdeel uitmaken van Droge heide evenals verspreide bomen, kleine open zandige plekken en grazige vegetaties op basenarme zand- en leemgronden.
- De heidevegetatie bestaat voor tenminste 30% uit struikheide, kraaiheide en/of bosbessoorten, al dan niet gemengd met gewone dophei.

Inrichting

Agrarische graslanden zijn dermate voedselrijk dat het bijna altijd noodzakelijk is een aanzienlijke laag grond af te graven om Droge heide te kunnen ontwikkelen. In uitzonderlijke gevallen (extensief agrarisch gebruikte grond op zeer droge, geëxponeerde en humusarme zandgrond) kan het uitleggen van heideplagsel op kale grond succesvol zijn.

Bij omvorming van bos op voormalige heidegrond kiemt de heidevegetatie meestal vanuit de zaadbank. Dikke lagen bosstrooisel moeten afgeplagd worden en op wat lemige bodem kan de buffering hersteld worden door toediening van steenmeel.

Ontwikkelingsbeheer

In nieuw aangelegde heide is de grootste beheeropgave het verwijderen van boomopslag. Tijdelijk intensieve beweiding kan daarbij behulpzaam zijn (rundvee, schapen, geiten). Handmatig afzagen en uittrekken van boompjes is bijna altijd ook nodig.

Instandhoudingsbeheer

Het reguliere beheer van Droge heide bestaat uit extensieve beweiding, eventueel met een gescheperde schaapskudde. De beweiding moet zodanig extensief zijn dat een groot deel van de heide kan uitgroeien. Dit creëert structuurvariatie. De extensieve beweiding is meestal onvoldoende voor het volledig voorkómen van boomopslag, daarom is aanvullend handmatig verwijderen van boomopslag bijna altijd nodig. Bij sterke vergrassing kan periodiek kleinschalig worden gemaaid, geplagd of gehopperd.

Richtlijnen voor inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer Droge heide (N07.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond of humus
- Uitleggen heideplagsel (op voormalige landbouwgrond)

Ontwikkelingsbeheer:

- Tijdelijk intensieve beweiding voor zover nodig om boomopslag tegen te gaan
- Overigens niet beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde
- Niet bijvoeren
- Handmatig verwijderen van boomopslag
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Extensief beweiden; in ieder geval niet beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment, uitgezonderd kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde
- Niet bijvoeren
- Boomopslag verwijderen
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Nat schraalland (N10.01)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Nat schraalland is, net als Vochtig hooiland, zeer oud boerengrasland. Nat schraalland is echter minder productief en de bodem is heel slap. De graslanden zijn daardoor slecht toegankelijk, ze kunnen 's winters onder water staan maar zullen 's zomers oppervlakkig uitdrogen. Door jaarlijks te hooien blijft het voedselarme karakter behouden. De variatie in de graslanden is groot. Blauwgraslanden en kleine zeggenvegetaties worden tot nat schraalland gerekend. Hiermee in mozaiek voorkomende dotterbloemhooilanden en veldrusschraallanden worden ook tot nat schraalland gerekend.

Vaak zijn de bodems matig zuur, maar omdat nat schraalland zeer gevoelig is voor verdere verzuring is de aanwezigheid van bufferstoffen, die verdere verzuring voorkomen, van essentieel belang.

De vegetatie is kruiden- en zeggenrijk en vormt overgangen naar rietland, heide of struweel. In de graslanden zijn vaak kleine verschillen in hoogte, in laagten blijft water langer staan. Op overgangen naar iets drogere gronden kunnen heischrale graslanden en heiden voorkomen. Juist deze gradiënten maken het type zeer soortenrijk. Nat schraalland kan rijk zijn aan zegge (blonde zegge, blauwe zegge, geelgroene zegge, vlo zegge, tweehuisige zegge), en orchideeën (brede orchis, rietorchis, gevlekte orchis, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis). Karakteristieke dagvlinders zijn zilveren maan en pimperlblauwtje. Een aantal van nat schraalland afhankelijke vlinders is in ons land helaas verdwenen. In overgangen naar kalkmoeras kunnen groenknolorchis, vetblad of parnassia voorkomen.

Afbakening

- Nat schraalland omvat blauwgrasland, kleine zeggen- en kalkmoeras. Dotterbloemhooilanden en veldrusschraallanden in beekdalen en boezemlanden kunnen ook tot dit type gerekend worden als ze in combinatie met de eerste drie vegetatietypen voorkomen.
- Komen dotterbloemhooiland en veldrusschraalland zonder blauwgrasland, kleine zeggen- of kalkmoeras voor, dan is de draagkracht van de bodem wat minder slecht en worden ze tot het beheertype Vochtig hooiland gerekend.
- De graslanden komen voor op voedselarme, matig zure tot basische bodems die gedurende de winter het waterpeil tenminste op of rond het maaiveld hebben (0-20 cm beneden maaiveld) en 's zomers slechts oppervlakkig uitdrogen. De bodems zijn vanwege het natte karakter weinig draagkrachtig.
- In Nat schraalland komen tenminste enkele karakteristieke soorten voor: blonde zegge, vlozegge, sterzegge, tweehuisige zegge, knotszegge, blauwe zegge, waterdrieblad, draadrus, melkviooltje, Spaanse ruit, gevlekte orchis, moeraswespenorchis, klokjesgentiaan, welriekende nachtorchis, klein glikkruid, brede en rietorchis, vleeskleurige orchis, blauwe knoop, moerasstreekzaad, addertong, harlekijn, adderwortel, kleine valerian, moeraskartelblad, welriekende nachtorchis, parnassia, vetblad.

Inrichting

Van een gangbaar agrarisch grasland is de bovenste laag grond door langdurige bemesting (en op veen ook ontwatering) zo voedselrijk geworden dat afgraven altijd nodig is. Bodemchemisch onderzoek kan uitwijzen tot op welke diepte er moet worden afgegraven. Voordeel van afgraven is ook dat het grondwater dichters naar het maaiveld komt. Met stuwten of dammen kan water worden vastgehouden. Om kwelwater in het perceel te krijgen (en niet in de sloten) moeten diepe sloten ondieper gemaakt worden of gedempt. Bij afgraven en vernatten is het wel zaak om ervoor te zorgen dat het grasland in de zomer maaibaar blijft. Zeer ondiepe greppeltjes moeten ervoor zorgen dat regenwater kan afstromen naar de sloten. Hierdoor wordt het oppervlakkige, zure regenwater afgevoerd en kan basenrijk grondwater in de wortelzone van de planten komen. In laagveengebieden wordt de basenverzadiging van de bodem op peil gehouden door kortdurende winterse overstromingen met schoon oppervlaktewater. Zo nodig worden hier voorzieningen getroffen, bijvoorbeeld in de vorm van lage dijkes en windmolentjes.

Beheer na afgraven

Na afgraven moet er vanaf het eerste groeiseizoen worden gemaaid om boomopslag en pitrus ("biezen") onder controle te houden. Beide kiemen namelijk snel op de kale bodem. Bij veel boomopslag en/of pitrus is zelfs twee keer per jaar maaien noodzakelijk, en bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond.

Instandhoudingsbeheer

Een bestaand nat schraalland wordt een keer per jaar gemaaid omstreeks eind augustus/september en niet bemest. Het maaien moet met een lichte machine worden uitgevoerd. Het maaisel heeft geen voederwaarde voor vee.

Richtlijnen inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer Nat schraalland (N10.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil
- In kwelgebieden sloten verondiepen
- In veenweidegebieden voorzieningen treffen voor bevloeiing met basenrijk, maar voedselarm water

Ontwikkelingsbeheer na afgraven

- Boomopslag en/of pitrus onder controle houden
- Een of twee keer per jaar maaien en maaisel afvoeren, bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer

- Een keer per jaar maaien en afvoeren in de nazomer
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Vochtig hooiland (N10.02)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Vochtig hooiland komt voor op natte veen- en kleibodems met een redelijke draagkracht. Het gaat om bloemrijke graslanden, vaak geel van soorten als ratelaar, gewone rolklaver, moerasrolklaver, geel walstro, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem of dotterbloem. Vochtig hooiland is minder zeggenrijk dan nat schraalland.

Net als bij natte schraallanden zijn microgradiënten in het vochtgehalte belangrijk. De hooilanden langs de rivieren bijvoorbeeld zijn zeer gradiëntrijk met overgangen naar oeverwallen, rivierduintjes of kommen. In vochtig hooiland komen overgangen naar grote zeggenvegetaties en ruigten met moerasspirea voor. Lokaal kan opslag plaatsvinden van wilgenstruwelen. Deze elementen zijn van belang voor vlinders of struweelvogels. Open landschappen kunnen van belang zijn voor weidevogels.

Afbakening

- Vochtig hooiland omvat dotterbloem-, kievitsbloem- of pimpernelhooilanden, weidekervelgraslanden, veldrusschraallanden of de wat schralere bovenveengraslanden.
- Vochtig hooiland wordt ofwel vrijwel jaarlijks overstroomd door oppervlaktewater (o.a. langs de rivieren); staat onder invloed van uitredend kwelwater (beekdalen) of is gelegen op een veenbodem met een gemiddeld waterpeil van 20-30 cm onder maaiveld, waarbij het peil in de zomer alleen gedurende korte tijd dieper kan wegzakken.

Inrichting

Of een gangbaar agrarisch grasland kan worden ontwikkeld tot vochtig hooiland is afhankelijk van de omstandigheden. De bovenste laag grond is door langdurige bemesting (en op veen ook ontwatering) vaak zo voedselrijk geworden dat afgraven geboden is. Het gaat meestal om ongeveer 30 cm, maar bodemchemisch onderzoek moet dat preciezer uitwijzen. Afgraven brengt ook het grondwater dicht naar het maaiveld. Met stuwjes of dammen kan water worden vastgehouden. Om het kwelwater in het perceel te krijgen (en niet in de sloten) moeten diepe sloten ondieper gemaakt worden. Bij afgraven en/of vernatten is het wel zaak om ervoor te zorgen dat het grasland in de zomer maaibaar blijft. Een overmaat aan regenwater moet worden afgevoerd door ondiepe greppels te graven. Het maaiveld daartussen moet iets bol of schuin liggen zodat regenwater kan afstromen naar greppels en ondiepe sloten. Het hoogteverschil is maximaal 20 cm. Diepere greppels zouden drainerend gaan werken (ongewenst grondwater afvoeren).

Ontwikkelingsbeheer

Als het grondwater hoog genoeg zit en de grond niet al te voedselrijk is, hoeft niet te worden afgegraven. Op voorheen gangbaar gebruikte landbouwgrond komt dit maar zelden voor. Sommige gronden kunnen niet worden afgegraven, bijvoorbeeld omdat het oppervlaktewaterpeil te hoog is. Vochtig hooiland kan dan ontwikkeld, of althans benaderd worden door aanvankelijk twee of drie keer per jaar te maaien. Het maaisel wordt altijd afgevoerd. Het gaat er om de grond te verschralen, dus voedselarmer te krijgen. Het maaitijdstip ligt aanvankelijk vroeg (mei) en komt met toenemende productiedaling geleidelijk later te liggen. Na verloop van tijd kan bij slootkanten de eerste maaibeurt worden overgeslagen. Hier staan vaak de eerste bijzondere planten, die dan in bloei kunnen komen en zich uitzaaien. Het duurt meerdere decennia voor het grasland zich geheel of gedeeltelijk ontwikkeld heeft tot Vochtig hooiland. Beweiding vindt niet plaats, of alleen met wat jong rundvee of schapen na de laatste maaibeurt in september tot in de winter om de hergroei weg te vreten.

Een bijzondere vorm van ontwikkelingsbeheer is uitmijnen. Hierbij wordt een zekere periode bemest met Stikstof en Kalium om de gewasproductie op peil te houden. Het gewas wordt vervolgens veelvuldig gemaaid en afgevoerd. Op deze wijze wordt veel Fosfaat aan de bodem onttrokken. Tegenover dit voordeel staan echter ook nadelen. Daarom is uitmijnen alleen in bepaalde situaties mogelijk en alleen als daar specifieke afspraken over worden gemaakt.

Beheer na afgraven

Na afgraven moet boomopslag en pitrus ("biezen") onder controle worden gehouden. Die kiemen namelijk snel op de kale bodem. Maaien is de aangewezen manier, twee keer per jaar en bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond. Niet beweiden, omdat dit pitrus in de hand werkt.

Instandhoudingsbeheer

Een bestaand Vochtig hooiland wordt in het algemeen twee keer per jaar gemaaid (eind juni en september) en niet bemest. Bij schrale vormen volstaat een keer maaien eind augustus. Eventueel nabeweiden na de laatste maaibeurt als de bodem voldoende draagkrachtig is.

Richtlijnen voor inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer Vochtig hooiland (N10.02):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond
- Voorzieningen treffen voor een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil; in kwelgebieden sloten verondiepen

Ontwikkelingsbeheer (bij niet afgraven):

- Twee á drie keer per jaar maaien en maaisel afvoeren
- Vroege eerste maaibeurt (vanaf 15 mei), geleidelijk later (juni), afhankelijk van ontwikkelingsstadium
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden, m.u.v. nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Ontwikkelingsbeheer (na afgraven):

- Boomopslag en/of pitrus onder controle houden
- Twee keer per jaar maaien en maaisel afvoeren, bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Een of twee keer per jaar maaien en afvoeren
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Droog schraalland (N11.01)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Droog schraalland omvat open, droge, laagproductieve, kruidenrijke, grazige vegetaties op droge lemige zandgronden (heischrale graslanden), rivierduinen (droge stroomdalgraslanden) en op löss en kalk in het heuvelland (kalkgraslanden).

Naast soortenrijke korte vegetaties zijn ook overgangen met zoomvegetaties en struwelen (met o.a. sleedoorn, rozen of jeneverbes) van belang voor de hier vaak aanwezige hoge soortenrijkdom. Ze zijn van belang voor verschillende soortgroepen: vaatplanten, paddenstoelen, mossen, vlinders, sprinkhanen en andere insecten.

Afbakening

- Droog schraalland omvat droge graslanden met lage open vegetatie die gedomineerd worden door kenmerkende soorten en vegetaties van heischraal grasland, kalkgrasland, droog stroomdalgrasland of zinkweide.
- Soortenarme droge graslanden, zonder deze kenmerkende soorten en vegetaties, worden gerekend tot het beheertype Kruiden- en faunarijk grasland.

Inrichting

Droog schraalland is afhankelijk van een voedselarme, droge bodem die echter wel voldoende basenrijk moet zijn. Meestal levert de bodem deze basen, maar in de uiterwaarden kunnen via water (bv. korte overstrooming), sedimentatie van vers zand en door grote grazers die de bodem plaatselijk beschadigen, ook bufferstoffen aangevoerd worden. Ook mieren of mollen kunnen een rol spelen door niet uitgelooft zand naar de oppervlakte te brengen.

De meeste agrarische graslanden zijn zwaar bemest. Als de bodemopbouw nog oorspronkelijk is en de hoogteligging het toelaat, kan de bemeste en humeuze toplaag worden afgeplagd en de onderliggende gebufferde bodem blootgelegd. Veel agrarisch uiterwaardenland is echter ook afgegraven en/of geëgaliseerd. Hier is het een mogelijkheid om opnieuw reliëf aan te brengen met grond die vrij komt bij de herinrichting van uiterwaarden voor natuurontwikkeling. De nieuwe verhoging moet worden afgedekt met zandig materiaal van een zomerkade of oeverwal. Om geschikt te zijn voor vestiging van stroomdalplanten, moet de toplaag bestaan uit voedselarm en liefst kalkhoudend zand. De vestiging van stroomdalplanten wordt sterk bevorderd als zand wordt bijgemengd uit een stroomdalgrasland met een zaadbank respectievelijk door het uitleggen van passend soortenrijk maaisel.

Ontwikkelingsbeheer

In minder voedselrijke situaties kan Droog schraalland zich herstellen door een ontwikkelingsbeheer van twee tot (aanvankelijk) drie keer per jaar maaien en afvoeren. De bodem moet uiteraard nog wel geschikt zijn wat betreft fysische samenstelling, hoogte, droogte en basenbeschikbaarheid. Bodemonderzoek kan dit uitwijzen. Het gaat erom de grond te versralen, dus voedselarmer te krijgen. Het maaitijdstip ligt aanvankelijk vroeg (mei) en komt met toenemende productiedaling geleidelijk later te liggen. De verschraling kan tientallen jaren duren.

In de uiterwaarden kan het helpen als er door de rivier vers zand op de vegetatie wordt afgezet. Dat zand is voedselarmer en vrijwel mineraal en bovendien vaak ook kalkrijker. Door de hoge ligging overstroomt droog stroomdalgrasland echter niet vaker dan een of twee keer per jaar gedurende een korte periode.

Bij beweiding van voormalige agrarische graslanden treedt geen herstel op, maar vooral verruiging. Nabeweiding na de laatste maaibeurt in het najaar is geen bezwaar.

Instandhoudingsbeheer

Het reguliere beheer van droge stroomdalgraslanden in de uiterwaarden bestaat uit beweiding vanaf het voorjaar. De beweidingsdruk luistert nauw: als die te hoog is komt de vegetatie niet in bloei en verdwijnt de structuur, als die te laag is volgt verruiging, vervilting van de grasmat en opslag van struiken. Dit is maatwerk dat van jaar tot jaar anders is. Ook mag er geen voedselrijk grasland in de begrazingseenheid aanwezig zijn, omdat de dieren daar grazen en het schraalland gebruiken om te rusten, of gebruiken als latrine. Dit leidt tot vertrapping en vermessing.

In tegenstelling tot de droge stroomdalgraslanden in de uiterwaarden, bestaat het reguliere beheer van heischrale graslanden niet uit beweiding, maar uit het eenmaal per jaar maaien en afvoeren van het maaisel en eventueel nabeweiden met schapen in het najaar. In plaats van een maaibeurt kan een kortdurende, intensieve beweiding met een gescheperde schaapskudde worden toegepast.

Richtlijnen voor inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer Droog schraalland (N11.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond
- Of herstellen van reliëf (ophogen) met de juiste kwaliteit zand (uiterwaarden)

Ontwikkelingsbeheer:

- Meerdere keren per jaar maaien en afvoeren
- Aanvankelijk een vroege eerste maaibeurt (mei), geleidelijk later bij toenemende productiedaling
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiden na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Droge stroomdalgraslanden: extensief beweiden, zodanig extensief dat tussen 1 april en 1 september verspreid over het gehele perceel, op tenminste 50% van de oppervlakte, planten in bloei of zaadzetting zijn (in ieder geval minder dan 1,5 GVE per hectare op enig moment)
- Heischrale graslanden: een maal per jaar maaien en afvoeren; eventueel nabeweiden tussen 1 september en 1 april met schapen in het najaar of kortdurend beweiden met gescheperde schaapskudde
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Kruiden- en faunarijk grasland (met een goede biotische kwaliteit) (N12.02)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Kruiden- en faunarijk grasland omvat graslanden die kruidenrijk zijn, maar niet tot de schraallanden, vochtig hooiland, zilt grasland en overstromingsgrasland of glanshaverhooiland behoren. De vegetatie kan behoren tot allerlei verbonden van graslandvegetaties; onder meer kamgrasvegetaties of de meer algemene witbolgraslanden. Diverse soorten ruigte en struweel kunnen in dit grasland voorkomen.

Het beheertype Kruiden- en faunarijk grasland kan voorkomen op diverse bodems van vochtig tot droog en heeft doorgaans een (matig) voedselrijk karakter. Kruiden- en faunarijk grasland komt in vrijwel alle landschapstypen voor. Toch is het areaal de laatste veertig jaar enorm afgenomen door de gangbare landbouwpraktijk: sterke bemesting gecombineerd met periodiek doodspuiten van de grasmat en opnieuw inzaaien met hoog productieve grasvariëteiten. De meeste overgebleven kruidenrijke graslanden liggen in overhoekjes van het agrarische gebied of komen voor in natuurgebieden. Daar kan kruidenrijk grasland een tijdelijk fase zijn als de benodigde abiotische omstandigheden voor schraallanden niet of nog niet gerealiseerd kunnen worden.

Kruiden- en faunarijk grasland wordt bij een goede kwaliteit gekenmerkt door variatie in structuur (ruigte en plaatselijk struweel, hogere en lage vegetatie) en een kruidenrijke graslandbegroeiing die rijk is aan kleine fauna. Gradiënten binnen (grond)waterpeil en voedselrijkdom zorgen voor diverse vegetatietypen.

Kenmerkende of bijzondere soorten van schralere beheertypen ontbreken grotendeels binnen Kruiden- en faunarijk grasland, maar graslanden zijn vaak wel rijk aan minder zeldzame soorten. Het type is o.a. van belang voor vlinders en andere insecten, vogels en kleine zoogdieren.

Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit

Een goede biotische kwaliteit wordt uitgedrukt in het voorkomen van kwalificerende flora- en faunasoorten uit de volgende soortgroepen:

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland - Flora en fauna	
Soortgroep	Soorten
Planten:	bochtige klaver, echte koekoeksbloem, gewone brunel, gewone margriet, grote ratelaar, kamgras, karwijvarkenskervel, klavervreter, klein vogelpootje, knolvossenstaart, knooppkruid, moerasstruisgras, muizenoor, polei, spits havikskruid, waterkruiskruid, witte munt, zwarte zegge
Dagvlinders:	argusvlinder, bruin blauwtje, bruine vuurvlinder, bruin zandoogje, geelsprietdikkopje, groot dikkopje, hooibeestje, kleine parelmoervlinder, zwartsprietdikkopje

Tot de kwalificerende soorten kunnen ook 2 extra Rode Lijst soorten uit de categorieën bedreigd, ernstig bedreigd of verdwenen uit Nederland gerekend worden, als deze voorkomen in het beheertype.

De kwaliteit is goed als minimaal 6 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 4 op >15% van de oppervlakte van het beheertype, en beide soortgroepen vertegenwoordigd zijn.

Afbakening

- Het betreft grasland, de grasachtigen (monocotylen) zijn dominant, maar kruiden (dicotylen) en mossen hebben een oppervlakteaandeel van tenminste 20%
- De graslanden zijn niet tot andere beheertypen te rekenen (zie afbakening andere graslanden).
- Bij 'Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit' zijn aanvullend hierop minimaal 6 kwalificerende soorten aanwezig, waarvan ten minste 4 op > 15% van de oppervlakte, en beide soortgroepen zijn vertegenwoordigd.

Inrichting

Vanuit een gangbaar agrarisch grasland kan Kruiden- en faunarijk grasland zich ontwikkelen door het beheer aan te passen. Inrichtingsmaatregelen zijn niet noodzakelijk, maar kunnen wel de natuurkwaliteit sterk vergroten. Het afschuiven van een slootkant voegt planten en dieren van vochtiger en schraler milieu toe. Het graven van een

poel heeft hetzelfde effect en creëert daarnaast een voortplantingsbiotoop voor amfibieën. Het aanplanten van een rij knotwilgen of een elzensingel is gunstig voor vogels en kleine zoogdieren en versterkt de belevingswaarde van het landschap. In vochtige gebieden kan diepe ontwatering opgeheven worden en de ontwatering worden beperkt tot ondiepe greppels voor de afvoer van regenwater. Het hangt af van de locatie welke inrichtingsmaatregelen zinvol zijn.

Ontwikkelingsbeheer (tot het bereiken van een goede biotische kwaliteit)

In een gangbaar agrarisch grasland zit vooral gras. Om te komen tot 20% en meer kruiden tussen het gras en tot voldoende kwalificerende soorten voor een goede kwaliteit dient het gehalte aan voedingsstoffen in de bodem omlaag te worden gebracht. Dit verlaagt de productiviteit van het gras waardoor er ruimte ontstaat voor kruiden. Dit wordt in de eerste plaats bereikt door te stoppen met bemesten. Dit geldt ook voor ruige stalmest en compost. In de tweede plaats moeten voedingsstoffen worden afgevoerd. Dat betekent maaien en het maaisel afvoeren. Het aantal maaibeurten per jaar dat nodig is, is afhankelijk van de productiviteit van het gewas. In het begin is drie keer per jaar goed mogelijk. In deze ontwikkelingsfase wordt beweiding achterwege gelaten, omdat met beweiding geen voedingsstoffen worden afgevoerd. Alleen het wegvreten van de hergroei na de laatste maaibeurt is nuttig om de vegetatie kort de winter in te laten gaan.

De eerste maaibeurt dient vroeg in het jaar, in de tweede helft van mei, plaats te vinden. Er zitten dan veel voedingsstoffen in het gras die aan de bodem kunnen worden onttrokken door het maaisel af te voeren. Vroeg maaien betekent ook een goede tweede snede, waardoor op jaarbasis meer kan worden afgevoerd. Een ander voordeel van vroeg maaien is dat na het maaien juist de kruiden nog volop de kans hebben om uit te groeien en te bloeien. Met hun bladrozetten onderdrukken ze de hergroei van de grassen enigszins. Maaien in mei voorkomt bovendien dat de grassen in bloei komen en zichzelf uitzaaien. Bij later maaien kunnen vooral de grassen witbol (op zand en veen) en grote vossenstaart (op klei) langdurig blijven overheersen. Vroeg maaien verandert de concurrentieverhoudingen in het grasland: de grassen worden benadeeld, de kruiden bevoordeeld. Vroeg maaien vraagt wel aandacht voor de bescherming van eventueel aanwezige weidevogels, reekalven of hazen.

De laatste maaibeurt moet in de tweede helft van september of, bij een derde maaibeurt, in de eerste helft van oktober worden uitgevoerd. Dit om teveel hergroei te voorkomen. De vegetatie moet kort de winter in om kruiden de kans te geven te kiemen. Eventueel kan rundvee of schapen de hergroei van het gras na de tweede of derde maaibeurt wegvreten tot in de winter.

Bij toenemende productiedaling verschuift de eerste maaibeurt naar juni en zullen twee maaibeurten volstaan.

Een bijzondere vorm van ontwikkelingsbeheer is uitmijnen. Hierbij wordt een zekere periode bemest met uitsluitend stikstof en kalium om de gewasproductie op peil te houden. Het gewas wordt vervolgens veelvuldig gemaaid en afgevoerd. Op deze wijze wordt meer fosfaat aan de bodem onttrokken. Tegenover dit voordeel staan echter ook nadelen. Daarom is uitmijnen alleen in bepaalde situaties gewenst en alleen als daar specifieke afspraken over zijn gemaakt met de provincie.

Instandhoudingsbeheer (na het bereiken van een goede biotische kwaliteit)

Kruiden- en faunairijk grasland heeft relatief weinig natuurwaarden en is om die reden in principe geen einddoel. Te hoge voedselrijkdom van de bodem en te lage grondwaterstand bieden echter niet altijd perspectief op een ander, waardevoller natuurtype. Als een goede biotische kwaliteit van Kruiden- en faunairijk grasland is bereikt, en ontwikkeling naar een waardevoller natuurtype gezien de abiotische omstandigheden niet realistisch is, kan de beheerder de teugels laten vieren. Het grasland kan extensief worden beweid met rundvee. Eén keer maaien zal daarnaast vaak nodig blijven op klei-, veen- en rijke zandgronden. De beweiding moet zodanig extensief zijn dat gedurende het gehele groeiseizoen (van 1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op tenminste 50% van de oppervlakte, planten in bloei of zaadzetting zijn. Dit zorgt ook voor structuur, wat goed is voor insecten en andere fauna. Dit kan alleen met rundvee; paarden en schapen houden de vegetatie te kort en/of te egaal.

De eerste of enige maaibeurt kan wat later plaatsvinden (juni). Als er mooie slootkanten zijn, dan kunnen deze de eerste maaibeurt worden overgeslagen. Hier staan vaak de meeste kruiden, die dan in bloei kunnen komen en zich uitzaaien. Ze worden daarna bij de tweede maaibeurt meegenomen of door het vee weg gegraasd. Een ander deel kan juist de tweede maaibeurt worden overgeslagen en de winter blijven overstaan. Bemesting dient vanuit het oogpunt van natuurbeheer achterwege te blijven; alleen op droge, zure zandgronden kan uiteindelijk in uitzonderlijke gevallen wat stalmest of (beter) een kalkhoudende stof gewenst zijn als de vegetatie dreigt te vervilten en verzuren.

Richtlijnen inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit (N12.02): Inrichting:

- Kleinschalige maatregelen nemen (bijvoorbeeld slootkanten afschuinen, landschapselementen aanleggen, diepe ontwatering opheffen)

Ontwikkelingsbeheer (tot het bereiken van een goede biotische kwaliteit):

- Twee á drie keer per jaar maaien en maaisel afvoeren
- Eerste maaibeurt vroeg, aanvankelijk in de tweede helft van mei, later in de eerste helft van juni
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- In vochtige situaties een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil hanteren
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer (na het bereiken van een goede biotische kwaliteit):

- Tenminste een keer per jaar maaien en maaisel afvoeren op klei, veen en voedselrijk zand
- Circa 5-10% laten staan, bij elke maaibeurt een ander deel
- Bij beweiding: zodanig extensief dat gedurende het gehele groeiseizoen (1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op tenminste 50% van de oppervlakte, planten in bloei of zaadzetting zijn (in ieder geval minder dan 1,5 GVE per hectare op enig moment)
- In plaats van seizoensbeweiding is kortdurende begrazing met gescheperde schaapskudde mogelijk
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- In vochtige situaties een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil hanteren
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Glanshaverhoiland (N12.03)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Glanshaverhoiland bevat hooilanden met (zeer) bloemrijke vegetaties van het glanshaververbond. Het komt voor op van matig vochtige tot periodiek overstromde uiterwaarden, op zeekeigronden en op löss of krijtafzettingen. Dominantie van glanshaver komt vaak voor, maar soms zijn andere hoge grassen, bijvoorbeeld, goudhaver, zachte haver of grote vossenstaart dominant. Grote vossenstaart graslanden, vaak met echte koekoeksbloem of veldgerst, vormen overgangen naar vochtig hooiland en komen onder meer voor in afgestuwde riviertrajecten.

Glanshaverhoilanden van een goede kwaliteit kennen een grote kruidenrijkdom. Ten opzichte van andere graslanden zijn opvallend veel schermbloemigen te vinden. Ook de inwendige structuur van deze graslanden is rijk, de hoge grassen vormen een open scherm de kruiden komen minder hoog en vormen soms zelfs twee onderlagen. De graslanden kunnen structuurrijk zijn met overgangen naar zoomvegetaties (o.a. Marjoleinverbond) of ruigten.

Glanshaverhoiland komt vaak voor in gradiëntrijke gebieden. In reliëfrijke uiterwaarden staat op de hogere delen droog schraalland en komen in de lagere delen vochtig hooiland of overstromingsgrasland voor.

Glanshaverhoiland is nationaal van belang voor diverse soorten zoals: beemdtkroon, beemdooievaarsbek, bochtige klaver, brede ereprijs, graslathyrus, grote centaurie, veldsalie, kluwenklokje, paarse, oosterse en gele morgenster, weidegeelster, ruige leeuwentand, grote en kleine bevernel, ruige weegbree, ruige leeuwentand, rapunzelklokje, klavervreter, geelgors, putter, grauwe gors, kneu, paapje, patrijs, en dwergmuis en veldspitsmuis. Glanshaverhoiland is van zeer groot belang als leefgebied voor kwartelkoning.

Afbakening

- Het beheertype Glanshaverhoiland omvat doorgaans hoogopgaande grassen en kruiden gedomineerde graslanden en bevat de volgende soorten van de glanshaver-associatie: hoge abundantie van glanshaver, eventueel met andere grassen zoals goudhaver, kropaar, timotheegras, grote vossenstaart, zachte haver én tenminste twee andere kenmerkende soorten: margriet, gele morgenster, knolboterbloem, knooppkruid, karwijvarkenskervel, wilde peen, hopklaver, gewone rolklaver, geel walstro of aardaker.
- Natte hooilanden: kievitsbloem-, weidekervel- of grote pimpernelhooiland worden tot vochtig hooiland gerekend.

Inrichting

Glanshaverhoiland is afhankelijk van een matig voedselarme, matig vochtige bodem. De meeste agrarische graslanden zijn zwaar bemest. Als het reliëf nog oorspronkelijk is en de hoogteligging het toelaat moet de zwaar bemeste toplaag reliëfvolgend worden afgeplagd. De vestiging van stroomdalplanten wordt sterk bevorderd als na afplaggen maaisel wordt uitgelegd van een bestaand nabijgelegen soortenrijk glanshaverhoiland.

Ontwikkelingsbeheer

In minder voedselrijke situaties, of als de plek te laag ligt om af te kunnen plaggen, kan Glanshaverhoiland zich herstellen door een ontwikkelingsbeheer van twee tot (aanvankelijk) drie keer per jaar maaien en afvoeren, eventueel met nabeweiding. Het doel is om de grond voedselarmer te krijgen. Het maaitijdstip ligt aanvankelijk vroeg (mei) en komt met toenemende productiedaling geleidelijk later te liggen. Bij jaarrond begrazing van voormalige agrarische graslanden treedt geen herstel op, maar vooral verruiging.

Instandhoudingsbeheer

Het regulier beheer van Glanshaverhoiland is hooibeheer. In het algemeen wordt twee maal per jaar gemaaid, rond half juni en eind augustus of begin september. Op schralere gronden kan worden volstaan met één keer maaien, tussen eind juli en eind augustus of begin september, al dan niet met nabeweiding (op drogere gronden). Bij veel hergroei na de laatste maaibeurt is nabeweiding gewenst om de vegetatie kort de winter in te laten gaan.

Nabeweidung bevordert ook de structuurvariatie. Ook beweiding uitsluitend in april/mei, gevolgd door een maaibeurt aan het eind van de zomer heeft vaak een gunstige uitwerking.

Overstroming in de winter helpt verzuring tegen te gaan. Waar dit niet gebeurt kan incidenteel een kalkhoudende stof worden opgebracht in het vroege voorjaar.

Richtlijnen inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer Glanshaverhooiland (N12.03):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond

Ontwikkelingsbeheer:

- Twee of drie keer per jaar maaien en afvoeren
- Aanvankelijk een vroege eerste maaibeurt (mei), geleidelijk later bij toenemende productiedaling
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweidung na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Een of twee maal per jaar maaien en afvoeren
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweidung na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 15 mei
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Incidenteel kalk toevoegen als verzuring optreedt
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Kruiden- en faunarijke akker (N12.05)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Kruiden- en faunarijke akkers, bestaan meestal uit akkers met ijle kruid- of grasachtige vegetaties die zich tussen de verbouwde gewassen bevinden. Het beheertype Kruiden- en faunarijke akker omvat kruidenrijke zomen, akkerranden of complete akkers, waarbinnen het aandeel grasachtigen zeer beperkt is. Het hoofdgewas wordt ruim gezaaid of gepoot, waardoor er voldoende open plekken (pioniermilieus) aanwezig zijn, waar zich eenjarigen kunnen vestigen. De openheid van de akkergewassen en de daarbinnen voorkomende eenjarigen biedt ideale mogelijkheden voor insecten, muizen en akkervogels. Door na oogst delen braak te laten liggen biedt het ook in het winterhalfjaar kans aan veel soorten.

Kruiden- en faunarijke akkers zijn vrijwel overal te realiseren. Floristisch zijn de beste resultaten te verkrijgen op historische akkercomplexen en op krijt, klei en leembodems.

Afbakening

- Het beheertype omvat akkers met per 2 ha tenminste 3 van onderstaande soorten die specifiek zijn voor akkers.
- De volgende broedvogels zijn aan de orde: patrijs, grauwe gors, grauwe kiekendief, ortolaan, veldleeuwerik, gele kwikstaart, graspieper.
- De volgende vaatplanten zijn aan de orde: Aardaker, aardkastanje, akkerandoorn, akkerboterbloem, akkerdoornzaad, akkergeelster, akkerklokje, akkerleeuwenbek, akkerogentroost, akkerspurrie, akkerviltkruid, akkerzenegroen, behaarde boterbloem, blauw guichelheil, blauw walstro, blauwe leeuwenbek, bleekgele hennepnetel, bolderik, bosdroogbloem, brede raai, brede wolfsmelk, doffe ereprijs, dolik, doorgroeide boerenkers, dreps, driehoornig walstro, driekleurig viooltje, Duits viltkruid, dwerggras, dwergvlas, dwergviltkruid, eironde leeuwenbek, fijn goudscherm, Franse boekweit, Franse silene, geel viltkruid, gegroefde veldsla, gele ganzenbloem, geoorde veldsla, getande veldsla, gewone veldsla, gewone vogelmelk, gipskruid, glad biggenkruid, groot spiegelklokje, grote leeuwenklauw, handjesereprijs, harige ratelaar, heelbeen, hennepvreter, hondspeterselie, kalkraket, klein spiegelklokje, klein tasjeskruid, kleine leeuwenbek, kleine leeuwenklauw, kleine wolfsmelk, korenbloem, korenschijnspurrie, korensla, liggend hertshooi, liggende raket, naakte lathyrus, naaldenkervel, nachtkoekoeksbloem, priemvetkruid, riempjes, roggelelie, rood guichelheil, ruige klapproos, ruw parelzaad, slanke wikke, slofhak, smalle raai, spatelviltkruid, spiesleeuwenbek, stijf vergeet-mij-nietje, stijve wolfsmelk, stinkende ganzenvoet, stinkende kamille, tengere veldmuur, valse kamille, veelkleurig vergeet-mij-nietje, vlasdolik, vlashuttentut, vlaswarkruid, vroege ereprijs, gladde ereprijs, wilde ridderspoor, wilde weit, zilverhaver, zomeradonis.

Inrichting

De inrichting van een graanakker is eenvoudig. Een eventueel aanwezige graszode wordt geploegd en ingezaaid met een graangewas. Het inzaaien van akkerkruiden is alleen toegestaan in de vorm van maaisel van andere nabijgelegen kruidenrijke akkers of van zaaigoed dat uit dezelfde regio afkomstig is.

Ontwikkelingsbeheer

Net als bij de graslanden is het ook bij akkers in eerste instantie zaak om de voedselrijkdom van de bodem omlaag te brengen. In het begin kan het beste triticale of wintertarwe respectievelijk zomertarwe of zomergerst worden gezaaid. Als de bodem voedselarmer wordt, kan worden overgeschakeld op winter- respectievelijk zomerrogge. Aanvankelijk kan dicht gezaaid worden (100 – 120 kg per ha). Het gewas wordt niet bemest en jaarlijks geoogst om voedingsstoffen af te voeren. Ook kan al eind juni of begin juli het gewas in zijn geheel worden verkocht en/of gebruikt als kuilvoer voor het vee. Men spreekt dan van gehele plant silage (GPS). Er wordt niet bemest.

Instandhoudingsbeheer

Het instandhoudingsbeheer begint als de bodem voldoende voedselarm geworden is voor de vestiging van akkerkruiden. Er moet een keuze gemaakt worden tussen wintergraan en zomergraan. Het is niet goed om af te wisselen hiertussen, omdat de vegetatie zich moet kunnen instellen op een van beide teeltvormen. Wintergraan is met name van belang voor akkerkruiden, zomergraan heeft andere akkerkruiden, en is – vooral als het graan in de winter blijft staan – van belang als voedselbron voor overwinterende vogels en muizen.

Wintergraan: begin oktober wordt het hoofdgewas dun ingezaaid (50 – 75 kg per ha), zodat er voldoende open plekken aanwezig zijn waar zich de eenjarige akkerkruiden kunnen vestigen. Eind juli of begin augustus wordt graan en stro geoogst. Als maaidorsen meer kost dan het opbrengt, dan kan er bij dit eindbeheer ook alleen worden gemaaid, waarna het maaisel enkele dagen later wordt afgevoerd. Na een stoppelfase van circa 6 weken kan in de maanden augustus en september worden geëgd met schijfeg en cultivator. Zo nodig gebeurt dit minstens 3x per jaar aan het begin van droge periodes. Hiermee worden probleemkruiden onderdrukt. Bij de jaarlijkse grondbewerking wordt in principe een niet-kerende grondbewerking toegepast, dus niet omploegen met een keerploeg. Chemische bestrijding wordt niet toegepast.

Als blijkt dat er weinig akkerkruiden opkomen kan maaisel van soortenrijke, nabijgelegen akkers worden neergelegd. Er dient geen zaad van elders te worden uitgezaaid, vanwege het risico op genetische vermenging en/of cultuurvariëteiten met afwijkende kleuren en dergelijke. Akkerkruiden gedijen op een voedselarme bodem, maar uiteindelijk kan de bodem te schraal worden voor het hoofdgewas en voor sommige soorten akkerkruiden. Dan kan een lichte stalmestgift gegeven worden. Groenbemesters, stoppeligewassen, braak of wisselbouw worden niet of nauwelijks toegepast.

Zomergraan: In maart of begin april wordt er een zomergraan ingezaaid, bijvoorbeeld haver, zomergerst, zomertarwe of zomerrogge. In augustus wordt er geoogst met een maaidorser waarna het geoogste graan kan worden verkocht. De stoppel blijft staan tot het volgend voorjaar, alsmede tenminste 25% van het graangewas, als voedselbron voor vogels en muizen. Vanaf maart kan het perceel worden geëgd met schijfeg en cultivator en het resterende gewas licht ondergewerkt. Als er probleemkruiden zijn dan minstens 3x keer per jaar aan het begin van droge periodes eggen. Daarna kan er in maart of begin april opnieuw worden ingezaaid.

Richtlijnen voor inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer natuurbeheertype Kruiden- en faunarijke akker (N12.05):

Inrichting:

- Inzaaien met een graangewas
- Eventueel maaisel uitleggen van soortenrijke akker uit de omgeving

Ontwikkelingsbeheer:

- Jaarlijks graan inzaaien, oogsten en afvoeren
- Niet beweiden, m.u.v. nabeweiding na de oogst met gescheperde schaapskudde in heidelandschap
- Niet bemesten
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Niet afwisselen tussen zomer- en wintergraan
- Jaarlijks graan dun inzaaien na ondiepe (niet-kerende) grondbewerking
- Bij wintergraan jaarlijks oogsten/maaien en afvoeren en zes weken rust geven voor volgende inzaai
- Bij zomergraan de stoppel en tenminste 25% van het gewas tot het volgende voorjaar over laten staan
- Niet beweiden, m.u.v. nabeweiding na de oogst met gescheperde schaapskudde in heidelandschap
- Niet bemesten, tenzij de bodem te arm wordt voor winter- of zomerrogge en/of waardevolle akkerkruiden, dan lichte stalmestgift
- Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Vochtig weidevogelgrasland (N13.01)

Beschrijving natuurbeheertype en richtlijnen voor inrichting, ontwikkeling en beheer

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer prov. Utrecht 2016, jan. 2017)

Vochtig weidevogelgrasland omvat natte en vochtige graslanden met primair een weidevogel-doelstelling; beiden zijn van belang voor een diversiteit in soorten. De zuurgraad dient matig zuur tot neutraal te zijn, de voedselrijkdom is minimaal licht voedselrijk. Het kan zowel kruidenrijke als door bemesting voedselrijke (raaigras)graslanden bevatten. Goede weidevogelgraslanden worden gekenmerkt door een open karakter, een mozaïek van diverse vormen van graslandbeheer en soorten als grutto, Kievit, scholekster en tureluur. Ook eenden als zomertaling en slobbeend zijn kenmerkend. Vochtig weidevogelgrasland komt op diverse bodems en in diverse landschapstypen voor.

Een goede kwaliteit kenmerkt zich door een mozaïek van verschillende beheersvormen van grasland (diversiteit in maaidata, beweiding, plasdras etc.), een rijke en bereikbare bodemfauna, insectenrijkdom ('kuikengrasland'), een open landschap met weinig dekking voor predatoren en brede, rijk begroeide slootkanten. Heel laat gemaaide delen (na 1 augustus) zijn van belang voor de kwartelkoning, andere vogelsoorten en insecten. Het maai- en grasbeheer wordt zodanig gevoerd dat zo min mogelijk jongen slachtoffer worden van beheeringrepen. De graslanden worden bemest met organische mest om het aanbod van voedsel te verzorgen voor weidevogels.

Afbakening

- Het beheertype omvat grasland met per 100 ha minimaal 35 broedparen van Grutto, Tureluur, Watersnip, Kempphaan, Slobbeend, Zomertaling, Veldleeuwerik, Wulp, Kluut, Kraakeend, Kuifeend, Wintertaling, Graspieper en/of Gele kwikstaart.

Inrichting

Vanuit een gangbaar agrarisch grasland kan vochtig weidevogelgrasland zich ontwikkelen als er voorzieningen worden getroffen voor een hoog waterpeil, met name in het voorjaar, te zorgen voor plekken die plas-dras staan in het voorjaar, slootkanten en/of greppels ondiep af te graven en het beheer aan te passen.

Een hoge grondwaterstand drijft de regenwormen en emelten omhoog en zorgt voor een zachte bodem. Zo kunnen de vogels bij hun voedsel. Een belangrijk effect van de hoge grondwaterstand is de tragere grasgroei in het voorjaar en dus latere maaidatum. Voor de meest kritische vogelsoorten moet het grondwater in het voorjaar (eind maart – begin april) niet verder dan 20 cm onder het maaiveld staan. Voor de grutto is dit maximaal 20-40 cm onder maaiveld. In de loop van het voorjaar (mei – juni) mag het grondwater wegzakken tot maximaal zo'n 45-60 cm onder maaiveld. Het slootpeil dat hier bij hoort is in het voorjaar 10 tot 30 cm onder maaiveld, eind mei uitzakkend naar maximaal circa 40 cm. Een grotendeels natuurlijk peilbeheer in een groot aaneengesloten gebied met hoog winterpeil dat langzaam uitzakt in het voorjaar heeft meestal de benodigde grondwaterstand.

Plas-dras is belangrijk in de vestigingsfase van de weidevogels als slaapplek, maar ook later in het jaar voor voedselzoekende kuikens en oudervogels omdat het voor verschillen in groeisnelheid, hoogte en dichtheid van de vegetatie zorgt. Plas-dras is ondiep water op een erg laag of afgegraven deel van een perceel van ten minste een halve hectare groot. Het kunnen ook brede greppels zijn, maar dan is het resultaat geringer. Er moet tot ongeveer half juli water op het land aanwezig zijn, tot maximaal 35 cm hoog, met heel langzaam oplopende taluds. In augustus wordt het dan drooggevalen terrein gemaaid.

Het is van belang het hoge waterpeil niet te snel in te stellen, maar eerst voldoende lang een verschrallend ontwikkelingsbeheer te voeren (zie onder). Daarnaast kan het waterpeil ook té hoog zijn, wat ten koste gaat van het bodemleven (met name regenwormen). Het waterbeheer is maatwerk; om het goed te kunnen regelen moeten bij de inrichting de nodige voorzieningen worden getroffen.

Ontwikkelingsbeheer

Volwassen weidevogels eten regenwormen en emelten, maar de jongen eten insecten. Gangbaar agrarisch grasland is voor jonge weidevogels te dicht om doorheen te scharrelen, het is weinig kruidenrijk en dus weinig insectenrijk en het groeit dermate hard dat het al vroeg in het voorjaar gemaaid moet worden. Om te voorkomen dat er ten behoeve van verschralling op de hele oppervlakte te vroeg gemaaid moet worden (ten koste van de (nog) aanwezige weidevogels), kan er in het ontwikkelingsstadium in het voorjaar een wat groter aandeel weiland zijn in de verhouding van hooi- en weiland. Vuistregel is een verhouding weiland – hooiland van 1:2 (33% weiland), waarbij steeds één op vier of vijf percelen in beweiding genomen wordt. De hooilanden worden tenminste twee keer gemaaid. Er wordt gedurende het ontwikkelingsbeheer niet bemest.

Instandhoudingsbeheer

Vochtig weidevogelgrasland bestaat zowel uit beweidde percelen als laat gemaaide hooilanden. Een vuistregel voor het aandeel weiland ten opzichte van hooiland in voldoende voedselarme terreinen is een verhouding 1:3 (25% weiland).

Beweide percelen liggen dicht bij de boerderij of wegen en zijn vaak wat droger, terwijl laat gemaaide hooilanden (waar veel nesten liggen) zo ver mogelijk van storende objecten liggen en natter zijn. Het aantal koeien op weiland is ongeveer 1 GVE per ha op nattere percelen (waar het gras trager groeit) tot 2 GVE per ha onder drogere omstandigheden. Op drogere percelen is kort voorbeweiden een optie waarna dit land later in mei en juni als kuikenland kan fungeren.

Nesten worden bij beweiding of maaien beschermd met nestbeschermers. De percelen moeten 'kort' de winter in, door ze in het najaar zo lang mogelijk te beweiden. Te veel gewas dat blijft staan werkt verzuiging en verzuring in de hand en is niet bevorderlijk voor de vestiging van weidevogels in het volgende voorjaar. Voorkom ook ruige slootkanten (hoge kruiden, riet), omdat ze een inloop voor grondpredatoren kunnen vormen.

Om verzuring te voorkomen is op de meeste bodems af en toe bekalking nodig. Ook bagger op het land spuiten gaat verzuring tegen. De greppels in natte percelen moeten steeds goed werken om te voorkomen dat regenwater in de greppels en op het maaiveld blijft staan (uitgezonderd de plas-dras). Het is nuttig de zuurgraad en het bodemleven af en toe te controleren. Daarnaast kan het bodemleven behouden worden door een deel van de (inmiddels minder voedselrijke) percelen af en toe te bemesten met stalmest (circa 5 ton per jaar of maximaal 8 tot 10 ton per twee jaar). Voor zeer laat broedende en kritische soorten, zoals de kwartel en kwartelkoning, is onbemest hooiland nodig, dat pas begin augustus wordt gemaaid. De bemesting vindt plaats na het broedseizoen, zodat het gras in het broedseizoen langzaam groeit en de mestgift vooral benut wordt voor de grasgroei in de zomer.

De eerste hooilanden worden rond half juni gemaaid (van binnen naar buiten), een enkele eventueel al begin juni. Het maaien gebeurt gespreid in ruimte en tijd. Mooie, kruidenrijke slootkanten worden overgeslagen. Ze worden bij de tweede maaibeurt meegenomen of later door het vee afgegraasd.

Richtlijnen voor inrichting, ontwikkelingsbeheer en instandhoudingsbeheer natuurbeheertype Vochtig weidevogelgrasland (N13.01).

Inrichting:

- Voorzieningen aanbrengen om een hoog waterpeil in te kunnen stellen na voldoende verschralling
- Zorgen voor openheid en rust
- Plaatselijk plas-dras maken, flauwe sloot- en greppelkanten aanbrengen

Ontwikkelingsbeheer:

- Niet bemesten
- Mozaïek van weiland en hooiland in een verhouding van ongeveer 1 op 2 (33% weiland) op enig moment tussen 1 maart en 1 augustus
- Niet maaien en bewerken tussen 1 januari en 15 juni op meer dan 25% van de oppervlakte
- Alle graslanden kort de winter in laten gaan door zo lang mogelijke beweiding in het najaar
- Hooiland ten minste twee keer per jaar maaien en afvoeren
- Bij beweiding niet meer dan 2 GVE per ha op enig moment
- Niet bijvoeren
- Nesten beschermen

- Voorkomen cq mechanisch bestrijden van verruiging (riet, ruige slootkanten, pitrus, ridderzurig)
- Geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Bekalken of licht bemesten (max 5 ton ruige mest per ha per jaar) indien noodzakelijk om bodemleven op peil te houden voor de oudervogels
- Mozaïek van weiland en hooiland in een verhouding van ongeveer 1 op 3 (25% weiland) op enig moment tussen 1 maart en 1 augustus
- Niet maaien en bewerken tussen 1 januari en 15 juni op meer dan 25% van de oppervlakte
- Alle graslanden kort de winter in laten gaan door zo lang mogelijke beweiding in het najaar
- Hooiland maaien na half juni, gespreid in ruimte en tijd
- Bij beweiding niet meer dan 2 GVE per ha op enig moment
- Niet bijvoeren
- Nesten beschermen
- Voorkomen cq mechanisch bestrijden van verruiging (riet, ruige slootkanten, pitrus, ridderzurig)
- Hoog waterpeil hanteren
- Geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden